

Маріян Копка показав свої твори в Пряшеві

В Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві бувають підвечірні зустрічі тих, які цікавляться і реагують на запрошення до програм, організованих в рамках своїх проєктів Союзом русинів-українців СР в Пряшеві, чи то Центральною радою або Пряшівською регіональною радою, як, наприклад, і цикл «Мистецтво для всіх», яка відбулась у четвер, 24-го квітня ц.р.

Пряшівська публіка, але й гості зі Свидника чи Принагідні любители образотворчого мистецтва, були присутніми на вернісажі виставки художніх творів Маріяна Копка. Автора і його творчість, а окремо презентовані картини професійно прокоментував куратор виставки Ладислав Цупер, сам художній фотограф і учасник багатьох художніх пленерів в Словаччині і за межами Словаччини. Він добре знає автора картин, а таким чином публіка довідалась кілька цікавих даних про нього та початки зростання його таланту.

Маріян Копко походить з міста Липтовський Градок. Незадовго до закінчення Другої світової війни сім'я вирішила переселитись до Воронова-над-Топлею, де до сьогодні автор живе і творить. До художньої творчості його привела й інспірувала його мати, яка сама була непрофесійною художницею. Досі вона живе в серці автора як зразок художника. З нею ще десятилітнім Маріян почав малювати олівцем, пізніше аквареллю і, нарешті, олійними фарбами.

Відкриття виставки. На фото (зліва): Маріян Копко, Ладислав Цупер, Павло Богдан.

Цікаво було дізнатись, що інспірацією для нього була пізніше ліногравюра відомого художника Ореста Дубая. І картини, намальовані тою технікою, можна було оглянути на виставці.

Маріян Копко - випускник Середньої сільськогосподарської школи в Михалівцях. Може, й тому в його картинах відчутно сильний потяг до природи, який передає до глядача. Так само у ліногравюрах присутні побачили милі погляди пейзажі з присутністю ознак фольклору та природності.

Від 1960 року Маріян Копко брав участь у конкурсі «Мистецький Воронів» (Výtvarný

Vranov). Успішно представив свої роботи на загальнословацьких конкурсах «Мистецький спектр» (Výtvarné spektrum)

у місті Тренчин, де одержав уже кілька премій. Його твори можна було бачити на виставках у Воронові, Гуменному, Требишові, Липтовському Градку, Спиській Соботі, Стропкові, Свиднику і в багатьох інших містах.

Картини Маріяна Копка спонукають оглянути прекрасні закутини словацької природи, в його душі триває сильний потяг і любов до рідного Липтовського Градку, де також певний час жив, і там виникли і його картини - верх Кривань і Татри.

Регулярно бере участь у мистецьких міжнародних пленерах у Розтоцькій обсерваторії, які організовує Піддуклянський освітній осередок у Свиднику. Художні твори автора знаходяться в багатьох художніх колекціях дома і за кордоном.

Виставку творів Маріяна Копка відкрив на початку програми голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан, а музично

супроводила грою на піаніно Карола Мацко.

Приємно було провести підвечір серед картин, які присутня публіка із захопленням подивлялася та познайомилась із автором, учасником окружних, крайових і загальнословацьких оглядів непрофесійної художньої творчості.

Єва ОЛЕАР.

Менше грошей на пресу та фестивалі

В середу, 23 квітня 2025 року, в Пряшеві в Словацько-українському культурно-інформаційному центрі відбулась нарада за участю членів Президії Центральної ради Союзу русинів-українців СР. В ході наради голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан поінформував про актуальні завдання, які стоять перед організацією. Одночасно ознайомив присутніх з виділеними коштами з Фонду підтримки культури національних меншин на пресу та на підготовку і проведення фестивалів та інших культурних подій, таких як 63 Фестиваль драми і художнього слова ім. Олександра Духновича (20. – 21.5.2025, Пряшів), 71 Свято русинсько-української культури (20 – 21.6.2025, Свидник), 20 фестиваль «Пізнавай та зберігай традиції своїх предків» (9.8.2025 р., Орябіна), 51 Підгородське свято (31.8.2025, Підгородь), 33 Фестиваль духовної пісні (4. – 5.10.2025, Снина), 51 огляд народних пісень «Маковицька струна» в Бардієві та Пряшеві та циклу концертних програм «Не забудь свою колиску», які

СРУСР організує в окремих селах Пряшівського краю. Остаточний термін проведення огляду народних пісень «Маковицька струна» в Бардієві і Пряшеві буде встановлено додатково.

Фонд підтримки культури національних меншин для проєктів, які реалізує СРУСР, виділив менше коштів у порівнянні з минулим роком. Було скорочено кошти на пресу русинів-українців Словаччини, особливо на газету «Нове життя». Додаймо, що було скорочено також кошти для журналу «Дукля», який видає Спілка українських письменників Словаччини.

В обговоренні підготовки центральних акцій СРУСР, стану фінансування культурних проєктів і фінансового забезпечення діяльності організації взяли участь заступник голови ЦР СРУСР Віктор Бандурчин, членка Президії, голова Регіональної ради СРУСР в Кошицях Людмила Гар'янська, член Президії, голова Регіональної ради СРУСР в Гуменному Микола Петришак та інші присутні.

-мі-

Старина під загрозою

Стратегічне джерело питної води для східної Словаччини опинилося під серйозною загрозою. Нова пропозиція щодо зонування передбачає зменшення захисту в басейні Старини. Тому природоохоронці закликають відхилити цю пропозицію.

На це звертає увагу організація Aegis, яка давно займається охороною природи. За їхніми даними, пропозиція, подана адміністрацією Національного парку «Полонини», передбачає виключення понад 1700 гектарів у басейні Старинського водосховища зі складу Національного парку «Полонини» та його подальше пониження до нижчого рівня охорони.

Aegis вважає цю пропозицію неадекватною, оскільки вона не забезпечує ефективного захисту або переваг для місцевих жителів. Зміни також не допоможуть розвитку туризму та розвитку регіону.

Зменшення захисту дозволить посягання на природу

За словами Aegis, пропозиція стосується ділянки головних приток, яка є незаселеною, і наразі там не планується ніякого розвитку, саме через захист питної води. На думку природоохоронців, зниження рівня охорони дозволить людську діяльність, послабить повноваження природоохоронних органів та можливість контролювати дотримання законодавства.

У разі ухвалення, ця пропозиція створить умови для будівництва споруд, активного ведення сільського господарства або збільшення автомобільного руху. На думку організації, така діяльність є небезпечною для Старини, а держава також втрапить своє переважне право на землю та контроль над її подальшим використанням у цій місцевості.

«Міністерство визначає Старину як об'єкт критичної інфраструктури. Міністр Тараба говорить про вразливість східної частини країни з точки зору питного водопостачання. Він сам публічно попереджав, що якщо Старині буде загрозовувати будь-яка небезпека, схід Словаччини може залишитися без води. Тому незрозуміло, що саме в його міністерстві було внесено пропозицію, яка значно послаблює її захист», - сказав Растислав Мічанік, директор Aegis.

Обмеження вплинуть на місцеве самоврядування та бюджет

Однак інші зміни також вважаються нелогічними. У той час як незаселені частини національ-

ного парку втраять захист, заселені частини будуть під більшим захистом. Причина полягає в тому, що пропозиція включає той факт, що національний парк буде розширено за рахунок хотарних територій сіл, таких як Уліч, Тополя, Збой або Руський Потік. Це обмежило б не лише жителів, але й місцеву владу.

Організація зазначає, що пропозиція суперечить задекларованим цілям реформи національних парків та міжнародним зобов'язанням Словаччини у сфері охорони природи.

Фінансування з Плану відновлення (Plánu obnovy) та Швейцарсько-словацької програми співпраці (Programu švajčiarsko-slovenskej spolupráce) для охорони природи та трансформації регіону також під загрозою, кажуть вони.

«Зонування мало бути інструментом охорони природи та розвитку регіону. Натомість воно стає інструментом для підриву охорони природи, посилення інтересів лісового господарства та загрожує стратегічному джерелу питної води. Така пропозиція є абсолютно неприйнятною», - попереджає Aegis.

Організація закликає міністра навколишнього середовища СР відхилити пропозицію і повернути її на доопрацювання.

-р-

Павол Йозеф Шафарик і українці

13 травня 2025 року пригадуємо 230-річчя з дня народження словацького історика, етнографа, славіста Павла Йозефа Шафарика (13.5.1795 – 26.6.1861).

«Коли „Slovanské Starožitnosti“ обепечили Шафарикові світову славу, то „Slovanský Národopis“ став для слов'янства „золотою книгою“, що її, як сказав Юнгман, „кожний слов'янин у себе берегти і в пам'яті носити повинен“. Її теж перекладено на мову німецьку, російську й польську.

А спеціальну вагу мала ця золота книга для українців, бо Шафарик визначив „малоруському“ наріччю окреме, самостійне місце поміж слов'янськими мовами з його національною територією, з його мовними питоменостями, статистикою, державною приналежністю та ісповіданням», – пише про П. Й. Шафарика голова НТШ у Львові Кирило Студинський (1868 – 1941) у брошурі «Павло Йосип Шафарик і українці» (Варшава, 1935).

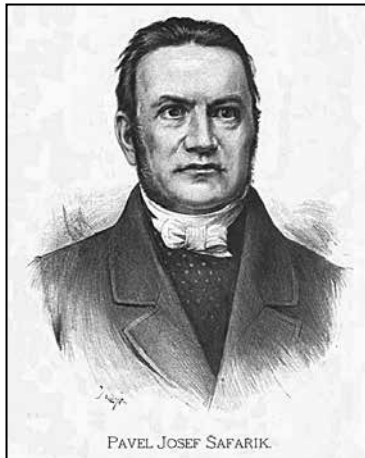
Автор не обійшов зацікавленість Шафарика життям карпатських русинів, яких розглядав як органічну частину малорусів (українців): «Що Шафарик цікавився українським народом, про це свідчать також його наукові статті, друковані у „Svetozorі“: „Huculové, horáci tatranští“ (1834), „Obžinky“ (1836), а в „Časopis-y českého Museum“: „O Rusalkách“ (1833), „Přehled národních jmen v jazyku slovanském“ (1835), „O zemi jmenované Bojků“ (1837), „Bibliografický přehled sbírek slovan-ských národních písní“, не враховуючи інших студій, де обговорював слов'янські звичаї, обряди, ознаки мови, і не міг поминути українську землю».

Кошицький Університет ім. П. Й. Шафарика на своєму сайті розмістив статтю про славного слов'янина українською мовою, ймовірно, з огляду на те, що в ньому навчається багато українських студентів:

П. Й. Шафарик народився у невеличкому селі Кобелярово, що недалеко від міст Рожнява й Добшина, у яких він вчився. У 1815 році він з відзнакою закінчив навчання у протестантському лицейі в Кежмарку. У цьому місті, де проживали представники різних національностей, П. Й. Шафарик утвердився в своїй національній свідомості та видав свою першу збірку віршів «Татранська муза з лірою слов'янською».

У 1815 – 1817 рр. він вивчав теологію в Єнському університеті. Згідно з навчальною програмою відвідував семінари з історії, класичної філософії, природничих наук. Проведені в університеті роки вилилися у постійні дослідження історії, філософії, поезії і фольклору слов'янських народів, якими він глибоко захоплювався. Після нетривалого відрізу часу, проведено-

го в Братиславі, П. Й. Шафарик переміг у конкурсі на заміщення вакансії директора в Православній гімназії в Новому Саді (Югославія).

*Слава тобі, Шафаріку,
Вовіки і віки!
Що звів еси в одно море
Слав'янській ріки!*
Тарас Шевченко «Єретик».

Упродовж 14 років, починаючи з 1819 р., він здобув успіхи в галузі освіти, науки, літератури, також був щасливий в особистому житті (у 1825 р. одружився з Олією Амброзі, у подружжя народилося 11 дітей). У цей час у Шафарика також виникли труднощі з чільними представниками Австро-Угорської імперії, зазнав він і особистих трагедій (хвороба і смерть дітей).

У 1883 році Шафарик прийняв пропозицію зайняти посаду директора Університетської бібліотеки в Празі. Тут він жив, працював і помер. Його робота полягала в ґрунтовному дослідженні й виданні у часописах праць, присвячених історії слов'янських народів.

У Празі він не стояв осторонь від політики – його бунтарська промова, виголошена на Слов'янському конгресі 1848 року, вважалася видимою ознакою боротьби слов'ян за власну незалежність. П. Й. Шафарик, син скромних батьків, що походили із невеличкого словацького села, за роки своєї творчої діяльності видав 19 книг та серій досліджень, перекладів і рецензій. Ще за свого життя Шафарика вважали ученим і науковцем, він був почесним членом багатьох наукових товариств в Європі.

Університет ім. П. Й. Шафарика пишасться не лише тим, що носить ім'я цієї людини, але й тим, що свою діяльність провадить в руслі його ідей співпраці й толерантності, які ґрунтуються на незалежності народів і самобутності освічених людей.

Довідку про П. Й. Шафарика закінчимо уривком з книги Флоріана Заплетала *Rusíni a naši buditelé*, яка вийшла

в Празі в 1921 році, незадовго після того як Закарпатська Україна, яку на той час називали Підкарпатською Руссю, увійшла до складу нововиниклої Чехословацької Республіки:

„P. J. Šafařík začal se zajímat o jazyk Rusínů už na studiích v Kežmarku. V listě Janu Kollárovi ze dne 11. února 1833 píše Šafařík o nesnášenlivosti mezi Slovany a o sobě dokládá, že jeho srdci „chudý Rusnak (Rusín) tolik platí, kolik možný Rus“. V „Čas. Čes. Mus.“ roku 1837 pojednává obšírně Šafařík o svérázném rusínském kmenu Bojků v Karpatech, který sahá z Haliče přes hlavní hřbet Karpat také do naší Podkarpatské Rusi, na horní Tise od Jasiňa po stolice Užhorodské, Beřežské a severozápadní části Marmaroše. Jako redaktor „Č. Č. M.“ získává Šafařík o Rusínech po obou sklonech Karpat cenné studie od Vahyleviče a Holovackého, kteří se Šaškevičem tvořili ve třicátých letech 19. století v Haliči známý triumvirát, spjatý s novým obdobím v obrození rusínského národa na severu i jihu Karpat. Roku 1838 přinesl „Č. Č. M.“ podrobnou studii Vahyleviče „Huculové, obyvatelé východního pohoří Karpatského“, kteří bydlí také „na jižním sklonu Karpatů v Uhrích“, to jest v nejvýchodnější části našeho státu a také Podkarpatské Rusi, na horní Tise od Jasiňa po Trebušany. I dnes po obsáhlých studiích Kaindlových, Šuchevyčových a Řehořových o Huculech čte se Vahylevičovo líčení huculského života z roku 1838 se zájmem. Jiná, stejně důkladná studie Vahylevičova „Bojkové“ objevila se za redakce Šafaříkovy v „Č.Č.M.“ roku 1841. Bojkové zasluhují vedle Huculů největší pozornosti se strany všech, kdo hledají rusínský svéráz v neporušené čistotě (volovský okres Marmaroše). Vahylevič dovede ještě dnes povědět mnohý zajímavý detail jejich života před 80 lety. Pro poznání zeměpisu, historie, topografie, statistiky a národopisu karpatských Rusínů vykonal ohromný kus práce Holovacký svými příspěvky do redigovaného Šafaříkem „Čas. Čes. Mus.“ a to roku 1841 - 42 „Cestou po haličské a uherské Rusi“, cestopisem ve formě devíti listů a potom roku 1843 statí „O haličské a uherské Rusi“. Jsou to první cennější práce o Rusínech na obou sklonech Karpat, o jejich vlasti, jejich historii, jejich počtu, jejich životě.

Šafařík se zavedl studiemi Vahyleviče a Holovackého o Rusínech nejen české veřejnosti, nýbrž využil jejich výsledků ve svém „Slovanském národopise“ (roku 1842), kde píše mimo jiné o literární rúštině, že to není jazyk všeruský, nýbrž jen „moskevský, zvláštní rod velkoruského“.

-mi-
Дж.: Florián Zapletal *Rusíni a naši buditelé* (Praha, 1921), сайт Університету ім. П. Й. Шафарика, Кошиці, проф. д-р К. Студинський «Павло Йосип Шафарик і українці. До історії українсько-чеських зв'язків» (Варшава, 1935).

Вигорлатський музей в Гумennomу.

В музеях розпочинається літній туристичний сезон

Музеї Пряшівського краю відкривають цьогорічний літній туристичний сезон. Вони розпочнуть його днями гончарства, творчими майстернями, дегустаціями старовинних страв і, не в останню чергу, експозиціями та виставками з розширеною інтерпретацією лекторів. На туристів також чекає екскурсія до раніше недоступних підземель готичного палацу. Музеї Пряшівського краю відкриті для літніх туристів з 1 травня.

Травень знаменує собою початок відкриття літнього туристичного сезону 2025 року в музеях Пряшівського краю. Музеї в Бардієві, Гумennomу, Кежмарку, Попрадї та Старій Любовні підготували для цьогорічного літа привабливу культурну та соціальну програму з історичним акцентом. Музей Варгола в Меджилабірцях проходить масштабну реконструкцію, а музей у Пряшеві також закритий на ремонт. Однак відвідувачі можуть відвідати його філію у Стропковї та археологічний парк у Ганушівцях-над-Топлею. Усі три музеї під відкритим небом у Бардієві, Гумennomу та Старій Любовні також відкриті для відвідувачів.

Любовнянський музей-замок у Старій Любовні відкрив свої простори вже в неділю, 27 квітня. Відвідувачі перенеслися в той недільний день в епоху мечоносців і королів. На них могли бачити бої на мечях, виступи сокольників і програму у внутрішньому дворі, який ожив кольорами і звуками середньовіччя. У другій половині дня в замку відбулась прем'єра виставки «Палата принців де Бурбонів» і було відкрито підземелля готичного палацу.

Урочисте відкриття літнього сезону Шариського музею в Бардієві заплановане на вихідні, 3 і 4 травня, на території його експозиції народної архітектури в Бардієвських Купелях. Програма музею буде зосереджена на інтерактивному гончарному майстер-класі під керівництвом лекторів та майстрів. Його доповнять демонстрації роботи на гончарному крузі та випалювання глиняного посуду в традиційній печі.

У Вигорлатському музеї в Гумennomу літня туристична програма почалася в перший травневий день. Вона включала дегустацію старовинних страв, творчі майстер-класи та катання на каретах. Відвідувачі також можуть оглянути художньо-історичну експозицію або природничу експозицію музею. Також представлені виставки «Американські словаки і Друга світова війна» та «Біоніка - природа зрозуміла це першою».

З квітня відкрито археологічний парк садиби-каштелю в Ганушівцях-над-Топлею, що належить Краєзнавчому музею в Пряшеві. Він розпочав свій сезон насиченою ремісничою програмою, яка включала середньовічний борошномельний промисел, кельтське карбування монет, випікання хліба в середньовічній печі або ткацтво на ткацьких верстатах, і буде продовжувати свою ремісничу діяльність і надалі. Відвідувачі в Ганушівцях можуть також відвідати археологічну виставку в підземеллі самого маєтку або поїхати до іншої філії Пряшівського музею - маєтку в Стропковї, щоб ознайомитися з його виставками.

У 2024 році музеї Пряшівського краю відвідали майже 400 тисяч осіб, незважаючи на триваючу реконструкцію багатьох об'єктів закладів культури. Їх приваблювали експозиції, виставки, театральні вистави та культурні події, які були атракціоном не лише для вітчизняних, а й для іноземних туристів.

Відділ комунікації
Пряшівського самоврядного краю.

Відновлення та збереження культурної спадщини

Як ми вже інформували, з половини лютого цього року місто Сабинів почало реалізувати проєкт під назвою *Цифрові рішення та збереження культурної спадщини Сабинова та Ужгорода, який фінансується з програми Interreg Next - Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна*. Цей проєкт розкриває нові грані словацько-української співпраці.

Місто Сабинів визначило серед своїх головних цілей відновлення та збереження культурної спадщини задля розвитку туризму та захисту культурної спадщини. За останні 5 років місто Сабинів інвестувало у реставрацію пам'яток культури понад 1 мільйон євро. А в наступний період планує інвестувати ще майже 2 мільйони євро з власних та зовнішніх джерел.

В названому проєкті основною метою є досягти розвитку культурного багатства та спадщини за допомогою сучасних методів

оцифрування вибраних об'єктів культурного та історичного значення. Якщо говорити конкретно, то на словацькій стороні йдеться про оцифрування 6 історичних об'єктів на території міста Сабинова - римо-католицьких костелів Святого Івана Хрестителя та Діви Марії, євангельської церкви, історичного центру Сабинова, замкового укріплення з вежами та міської дзвіниці, а на українській стороні - одного з найбільших історичних об'єктів Закарпаття - замку в Ужгороді.

Оцифрування об'єктів здійснюється фотограмметричним методом, який включає сканування роботизованим тахеометром з лазерним сканером, фотограмметрією за допомогою дрона та геотегування за допомогою GNSS ровера. Тривалість проєкту: 12 місяців.

8 квітня ц.р. представники окремих партнерів зустрілися на конференції в Сабинові, щоб уточнити і обговорити спільні дії в рамках проєкту, загальна вартість якого перевершує суму 332 000 євро, з чого внесок Європейського Союзу представляє понад 299 000 євро. Як підкреслив Міхал Репаський, приматор міста Сабинова, яке є головним партнером проєкту, місто вважає своїм обов'язком зберегти свої історичні пам'ятки і для майбутніх поколінь. В конференції

взяли участь і представники дальших партнерів – римо-католицької парафії в Сабинові, Асоціації проєктних менеджерів YADRO з Ужгорода та Закарпатського обласного краєзнавчого музею ім. Т. Легоцького. Його директор Ольга Шумовська сказала, що реалізація проєкту дозволить зберегти цінності пам'яті про минуле, цифровий запис для майбутнього та надасть суспільству засоби для освіти, навичок та інформації про знання та цінність культурних та історичних об'єктів. Їхній музей – другий за відвідуваністю в Україні і реалізація проєкту дозволить, крім іншого, ввести відвідувача і в ті закутини Ужгородського замку, які дотепер для них недоступні. Завершення проєкту планується на місяць лютий 2026 року. -пб-

ДОВГООЧІКУВАНИЙ ДЕНЬ

Кожна весна прекрасна своєю неповторною чарівністю. Природа прокидається від зимового сну, на південних схилах гаїв, тільки-но сніжинки розтануть під щедрим сонячним промінням, із землі з'являються проліски та підсніжники, а співочі птахи, що зимували в теплих краях, повертаються до рідної домівки... О, як гарно навесні! Лунають пісні - звучать вірші.

Але немає весни кращої за весну. Тоді, 80 років тому, замість пісень і віршів було щось інше, ніж спів птахів і дзюрчання гірських струмків... Тоді ще гуркотіла земля, тоді ще разом з гірськими потоками з талого снігу текла кров, тоді ще смертоносні кулі пронизували серця відчайдушних юнаків, тоді гинули не тільки солдати, але й діти і жінки, старики.

Земля здригалася від жаху! Це була весна. Дерева прокидалися від зимового сну. З людських тіл сочилися кров, а з розквітливих дерев, наче сльози, стікав прозорий сік... Серед весняних квітів лежали мертві. І земля гуркотіла і стогнала, але війна закінчувалася, закінчувалася навіть для того, хто витягнув меч, бо він був кровожерливий і задумав безглуздий план «Drang nach Osten»... У цей час на північ від Острави, на узлісся на північ від села Велька Полом, вільно працювали двигуни танків 1-ї Чехословацької окремої танкової бригади. Екіпажі чекали години «Г» - наказу на один з останніх штурмів сталевого серця республіки. Артилерійська підготовка тривала вже пів години. Майже без перерви гриміли литаври.

В одному з наших танків сиділо п'ятеро танкістів (без собаки). Віктор - командир танка, Ондрей - навідник, Янко - заряджаючий, Мірко - водій танка і п'ятий Мішко - помічник водія і кулеметник. Голос у навушниках оголошує: Це Лабе, це Лабе, я тебе добре чую. Це Лабе! Не вимикайте музику. Анічка буде танцювати. Це Лабе, не вимикайте музику. Дочекайтеся. Кінець зв'язку. Отже, ми не вимикаємо двигун і чекаємо дзвінка. Як тільки закінчиться артилерійська підготовка, ми підємо в наступ. Це займе щонайменше ще пів години. Якщо все буде добре, то завтра пообідаємо в Оставі. Дехто

молиться до святого Антонія, щоб він захистив нас у цій битві. За мить знову починається прийом. Увага, увага!! Говорить Лабе! Вмикай передачу! До правого краю села. Вперед - на Оставу, на Батьківщину!

Віктор Боднар (вправо) під час зустрічі з генералом Людвіком Свободою.

Увага, увага! Між першими двома будинками стоїть ворожий танк. Цільтеся уважно і стріляйте! Влучив! Міро додає газу. Хлопці, до... Пити ... Танк підбитий ворожим вогнем.

Чути голоси. Кого везете? Ми веземо пораненого чехословацького танкіста. У нього сильні опіки. Він з того танка, який першим хоробро вдерся в село. Його важко впізнати. Обличчя сильно обгоріло. Це сержант Віктор - командир танка. Він єдиний, хто вистрибнув з того танка... А потім всередині вибухнула граната. Крім нього, біля танка нікого не було.

Пораненого одразу відвезли в польовий госпіталь, де йому надали допомогу і одразу ж літаком відправили в тил. З танкістами трапляється, що їм навіть немає де помитися після заправки, і тоді вони горять, як смолоскипи.

Віктора перевезли до лікарні в Києві. Він прийшов до туди лише через три тижні. На той час Острава вже була звільнена. Віктор дивувався, чому він нічого не бачить. Він не бачив навіть тоді, коли йому зняли пов'язку з очей. Він не може розплющити очі. Лікар повідомив йому, що у нього обпечені повіки і він не повинен відкривати очі, поки вони не заживуть. Після митарств з

пошуком відповідної крові для пораненого Віктора, яка знайшлася у Василькові під Києвом, та самовідданої турботи лікарів і медсестер, стан здоров'я Віктора повільно почав покращуватися. Але він ще не міг розплющити очі.

По радіо передавали: «Скоро буде день перемоги. Берлін звільнено, танки поспішають на допомогу празьким повстанцям».

Зовні чути звуки духового оркестру. Це мир!!! Ми перемогли. В усьому світі настав мир. Настав мир! Ми перемогли! Мир - це найцінніше, що може бути у людства. Віктор сумує, що не може бачити радісних облич, що не може пестити очима радість людей. Він занурений у чорну безодню. Він не витримує і зриває всі пов'язки з очей: «Я хочу побачити День Перемоги». Але очі не можуть відкритися. Вони почали кровоточити. Лікар відніс його до машини швидкої допомоги і почав розклеювати і промивати очі. Це була велика радість, коли Віктор побачив проблиски світла.

Віктор Боднар - 17-річним хлопцем (1937 р.) нелегально перейшов кордон з СРСР, оскільки відмовився вступати до угорської армії. У Радянському Союзі був засуджений як ворожий комбатант і відправлений до ГУЛАГу в Карело-Фінську АРСР.

У 1942 році пішов добровольцем до чехословацької частини в Бузулуку, де провів свій життєвий шлях до 26 квітня 1945 року. Брав участь у визволенні Києва, Білої Церкви, під Жажковом, на Дуклі та в передмісті Острави в боях за Дольні Лготу. Тут він був поранений як танкіст і втратив одне око.

Входив до складу 1-го батальйону 1-ї Чехословацької незалежної бригади. Був лейтенантом 1-ї Чехословацької незалежної танкової бригади, командиром взводу. Мав звання підполковника запасу.

(В післявоєнний період Віктор Боднар (1922, Убля - 1990, Кошиці) активно включився в громадське і культурне життя і певний час був головним редактором українського дитячого журналу «Веселка». - Примітка редакції).

З книги Віктора Боднара «MÉTY, ROZLETY AJ PÁDY» (2017).

Євроколія в Україні

До липня 2025 року між Чопом і Ужгородом завершать будівництво євроколії стандарту 1435 мм, якою курсуватимуть поїзди з Ужгорода до Кошиць, Будапешта та Відня.

На західному кордоні України, у межах Закарпатської області, активно реалізується один із найбільш знакових інфраструктурних проєктів останніх років - **будівництво залізничної колії європейського стандарту (1435 мм)** між містами Чоп та Ужгород.

Цей проєкт є складовою інтеграції української транспортної мережі до європейської системи, що відкриває нові можливості для економіки, логістики й туризму. Станом на квітень 2025 року:

- прокладено **7,6 км вузької колії** (1435 мм - стандарт ЕС);
- укладено **8 км широкої ко-**

лії (1520 мм - український стандарт);

- завершено підготовку **2 км суміщеної колії**, де обидва формати можуть співіснувати.

Ці роботи охоплюють ділянку **Чоп-Ужгород**, яка має довжину всього 22 км, але має величезне стратегічне значення.

Попередньо заплановано, що колією 1435 на ділянці Чоп-Ужгород будуть курсувати: дві пари поїздів **Будапешт-Ужгород-Будапешт**, - одна пара поїздів **Відень-Ужгород-Відень**, - одна пара **Ужгород-Будапешт-Ужгород**, - і ще дві пари поїздів **Кошиці-Ужгород-Кошиці**.

Проєкт реалізується за підтримки **Європейського Союзу** в рамках програми Connecting Europe Facility, що фінансує ключові транспортні проєкти в регіоні.

OBOZ.UA

Яка друга назва України: історик зробив несподіване відкриття

Україна могла мати зовсім іншу назву, яка набула популярності в Києво-Могилянській академії кілька століть тому. Сьогодні назва «Україна» для нас звична й беззаперечна, однак в історії України були й інші варіанти. Як пояснює український історик Олександр Алфьоров у відео на YouTube, у XVI-XVIII століттях серйозно обговорювалася інша назва - Роксоланія.

«Ви знаєте, що наша країна могла називатися не Україною, а Роксоланією? Наша середньовічна українська держава мала назву Русь. Греки називали нас Росс або Россяс, а в Західній Європі цю назву латинізували в Рутенію», - зазначає Алфьоров.

У середині XVI століття величезний вплив на українську шляхту справив інтелектуал Станіслав Оріховський, який започаткував ідею сарматського походження

польської та руської шляхти. Русини ототожнювали себе не просто із сарматами, а саме з їхнім племенем - роксоланами.

«Шляхтичі-русини ідентифікували себе сарматським племенем Роксоланів. А поляки - просто сарматами. Від того часу в інтелектуальних колах нерідко можна зустріти назву нашої держави як Роксоланія», - підкреслює історик.

Найбільше популярності ця назва набула серед освічених верств, зокрема в Києво-Могилянській академії. Назва «Роксоланія» вживалася у літературі, на картах та в університетському середовищі.

Проте з часом ця назва не витримала конкуренції з народною традицією - і вже до кінця XVIII століття «Роксоланія» зникає, поступаючись назві «Україна», яка закріпилася остаточно.

Джерело: Главред

(Продовження. Початок в № 2/2025)

Син Данила Лев I одружився з донькою Бели IV Констанцією. Часи панування галицьких князів Льва Даниловича і його сина Юрія були періодом відносного спокою. У 1270 р. помер король Бела IV, його наступник Стефан згадується як союзник галицько-волинського князя. Але 1275 р. князь Лев I (1264-1301) став Карпатську Русь вважати своєю територією як посяг Констанції.

Лев I, син Данила, пішов походом на Литву і Мадярщину. Тоді йому належала Карпатська Русь з Мукачевом, Ужгородом, Сиготом та іншими містами (1264+40 літ панування) приблизно до 1304 р., що захоплювало й перші роки панування його сина Юрія (1300-1315). Юрій титулувався королем «Король Руський, Великий князь Київський, Володимиро-Волинський, Галицький, Луцький, Дорогочинський». Останніми князями з роду Романових були сини Юрія - Андрій і Лев II. Потім владу захопила Литва, а за нею Польща (1349-1360).

У одній мадярській грамоті нового мадярського короля Володислава за 1281 р. вказується, що військо Льва I спустошило землі, присвоєні

НАША ДАВНЯ ІСТОРІЯ (8)

ЙОЛАНА ГОЛЕНДА

мадярами, вздовж верхньої Тиси, розташовані далеко від кордону. Міщани Вишкова (Хустщина) просили князя Льва дати їм нову грамоту на привілеї, бо видана королем Стефаном згоріла. Цей військовий похід Льва I був початком подій великого політичного значення, а саме відвоювання земель Карпатської Русі від Мадярщини і приєднання їх до Галицько-Волинського князівства. Історично це період від 1280 р. на 40 років від Вишкова аж до Шариської жупи.

У 1286 році відбувся бунт місцевого населення Списької Русі, що називалася ще Срібною землею, бо тут добувалися дорогоцінні метали. Німецькі колоністи, запрошені Белою III, почали закладати костіли, монастирі, проводити католизацію та латинізацію, що обурило населення. Тоді за умовою Списька Русь була приєднана до Галицько-Волинського князівства.

З 1299 р. князь Лев I видає грамоту Григорію, наджупанові Березь-

кої жупи, якою назвав «урядником Льва, князя руського». Від того часу місто Берегове мало галицько-волинський прапор - на блакитному полі золотий лев.

Отже, західні кордони Галицько-Волинського князівства в кінці XIII - на початку XIV ст. сягали до Карпат.

Між Карпатською Руссю і Галицько-Волинським князівством не було кордонів, був вільний перехід через Карпатський перевал («ворота»).

Наприкінці XIII і на початку XIV ст. в Мадярщині сталися події, що мали значення і для Галицько-Волинського князівства і для нас. У 1301 році помер останній король Арпадівської династії - Андрій III.

Різні політичні групи мадярських, руських, чеських і німецьких магнатів висували своїх кандидатів на мадярський престол (чеський королевич Вацлав, Оттон Боварський, Юрій, син Льва I), але переміг ставленник римського папи

- Карл-Роберт I з династії Анжу, проти якого виступив Петро Петуня, ужгородський та земплинський наджупан, повстання переросло у війну, яка тривала понад 20 років (1301-1321). З цього часу Карпатська Русь перетворилася в Угорську Русь, яку повністю захопили мадяри.

Ще до 1320-1321 рр. відносяться події, коли польські пани захопили частину галицько-волинської землі, Спиську Русь.

У 1303 році була заснована Галицька митрополія, яка мала право виховувати і висилати православних священників на Угорську Русь. А з 1685 р. українська православна митрополія почала підлягати московському патріархові.

У 1306 р. галицько-волинський князь Юрій, син Лева I, взяв Мукачеве та його околицю під свою владу. Мукачів став торговим центром з купчою печаткою князя Юрія.

У 1387 р. галицько-волинське князівство опинилось спочатку під

владою Литви, а потім Польщі - аж до 1772 р.

Ще одна важлива подія для нашого руського народу торкалася 1397-1414 р. - приходу подільського князя Федора Корятовича на територію Угорської Русі. Мадярський король Зігмунд, з яким Ф. Корятович був у дружніх стосунках, віддав йому у володіння Мукачево, Маковицю, Земплин та ще запропонував обов'язки Березького наджупана. Федір Корятович уклав з королем угоду, що мадяри не будуть переслідувати руську православну віру.

На Поділлі, яке захопили поляки, почали руське населення соціально й національно гнобити. З Корятовичем прийшло на Угорську Русь 40 тисяч руської людності. Була це досить велика сила, яка зберегла наше населення від винародовлення, денаціоналізації, бо мадяри значно посилили католицизм, латинізацію і соціальне й національне гноблення. Переселенці з Поділля поселились в Абайській, Шариській, Земплинській жупах на заході, а також навколо Мукачева, Чандієва, в Березькій та Марамороській жупах. Осіли на р. Латориця, Лаборець, Ондава, Цироха, Ториса.

(Закінчення в наступному номері)

Новий вид перевезень

Регіональні автобусні перевезення в Пряшівському краї дозволять перевозити велосипеди за допомогою велоперевізників (cykloposičov) і в цьому літньому сезоні. Зацікавлені зможуть їздити з травня по вересень до дев'яти пунктів призначення за десятима маршрутами.

Велоавтобуси (cyklobusy) в Пряшівському краї знову виходять на дороги. Цього літнього сезону вони будуть перевозити велосипедистів до дев'яти пунктів призначення, а саме: Національний парк Пеніни, Національний парк Татри, Національний парк Словацький рай, Лєвоцькі пагорби, Бардіїв, Стара Любівна, Свидник, Чергов та Велика Домаша. Вони будуть відкриті з 1 травня до 30 вересня.

Велосипедисти на Спиші зможуть скористатися трьома автобусними лініями туди і назад за маршрутом Попрад - Татранська Яворина, Попрад - Списька Стара Вєсь/Червений Клаштор і Левоча - Списька Нова Вєсь. В регіоні Шариша автобусні лінії туди і назад поведуть такими трасами: Стара Любівна - Червений Клаштор/Списька Стара Вєсь, Стара Любівна - Бардіїв, Сабинів - Дрієнця та Сабинів - Олейників (Майдан). Свидник - Бардіїв, Строкпів - Домаша Валков і Вранов н/Т. - Домаша Добра.

У пункті призначення велосипедисти можуть скористатися широким спектром промаркованих велосипедних маршрутів або відвідати культурні пам'ятки Пряшівського краю. Менш фізично підготовлені велосипедисти можуть скоротити свій маршрут, скориставшись велоавтобусами, заплативши 1,50 євро за перевезення велосипеда до семи зон і 3 євро за вісім або більше зон.

Ім буде дозволено перевозити велосипеди лише на окремих регіональних автобусних маршрутах, які будуть позначені піктограмою велосипеда в розкладі руху. Як і щороку, кожен з велоавтобусів буде мати кріплення для перевезення шести велосипедів. Всі сполучення, що здійснюватимуться циклобусами, будуть опубліковані на вебсайтах договірних перевізників Пряшівського самоврядного краю (SAD Humenné, SAD Poprad та SAD Prešov SK) та на сайті www.cp.sk.

Даша ЄЛЕНЬОВА,
ПСК.

Маловідомі факти про козаків

Козаки – не просто воїни, а символ української незламності, волелюбності та глибокої духовної сили. Їх постать оповита легендами, а подвиги й досі надихають на боротьбу за справедливість і свободу. Запорізька Січ вважається першим у світі демократичним утворенням, де всі важливі рішення ухвалювалися на загальних зборах. Кожен козак мав право голосу, а голосування відбувалося підкиданням шапок – скільки шапок злетіло, стільки й було голосів «за».

А «Конституція Пилипа Орлика» 1710 року закладала основи демократії та антикорупційного контролю. Так, вона унеможлилювала узурпацію влади. Наприклад, документ передбачав, що військові старшини мають бути обрані вільним голосуванням, що гетьман не має права самовладно привласнювати те, що належить громаді, не має права розділяти громадське майно між іншими людьми.

Законодавство козаків було досить жорстким – Козацькі закони вирізнялися суворістю. За вбивство товариша винного могли поховати живцем або жорстоко побити кийками. Вживання алкоголю під час походів і крадіжка громадського майна каралися смертю. А за нанесення тяжких тілесних ушкоджень могли зламати ногу або навіть одночасно руку й ногу – фактично це означало кінець козацького життя для порушника.

Чому оселедець – це більше, ніж зачіска – Козацький оселедець мав глибоке символічне значення. За однією легендою, завдяки чубу янгол міг ухопити душу загиблого козака й понести її до раю. Інше тлумачення говорить про те, що жодне з божеств того часу не мало подібної зачіски – тож чуб нібито підкреслював божественну природу козаків.

Плавали на аналогах сучасних підводних човнів – Козаки виходили в морські походи на човнах «Чайках» – легких і маневрових суднах. Завдяки баласту в подвійному дні чайки могли непомітно занурюватися й підпливати до ворога. А коли скидали баласт – раптово виривалися з води, викликаючи паніку серед противника.

Без козаків не було б України – Козацтво стало ключовою силою у боротьбі за незалежність українського народу. Саме козацькі повстання допомогли зберегти національну ідентичність, мову та традиції. Найяскравіший приклад – національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького, яка привела до утворення Гетьманщини. Цей період став основою для формування сучасної української нації.

Європа знала про козаків – Козаки активно взаємодіяли з іншими державами. Вони уклали політичні угоди з Московією, Швецією, Кримським ханством, праг-

нучи здобути союзників та визнання. Про них знали у європейських дворах – туди вирушали козацькі посланці, яких часто зустрічали з повагою та захопленням. Така дипломатія сприяла поширенню інформації про Україну на міжнародному рівні.

Кожен похід починався з правої ноги – Перед походом козаки обов'язково ступали спочатку правою ногою, вважаючи це доброю прикметою та знаком, що йдуть на «правее діло». Згідно з дослідженням, цей ритуал супроводжувався гучним вигуком «Юр-Юр-Юр» на честь святого Юрія, що згодом трансформувався у звичне «Ура!». Обереги (по-словацьки amulety) – хустка, рушник, хрест або грудка рідної землі – теж мали сакральне значення. А бойове гасло звучало як: «За волю, за долю, за любов!».

Козаки не носили шаровари – Попри поширений стереотип, червоні шаровари не були традиційним козацьким одягом. Їх почали носити лише в певний історичний період, коли козаки були підпорядковані Росії. Насправді ж вони надавали перевагу вузьким штанам, подібним до сучасних джинсів. Це підтверджують описання французького інженера Боплана. Образ козака в шароварах з'явився пізніше – завдяки театральним костюмам і радянським перекладам.

Серед козаків були воїни наділені магічними здібностями – Серед козаків побутовали легенди про характерників – воїнів із надзвичайними здібностями. Їм приписували вміння ставати невидимими, заговорювати зброєю і навіть читати думки. Ці знання походили з глибоких духовних практик та спостережень за природою. Найвідоміший з них – Іван Сірко, отаман, який провів понад 65 походів і не зазнав жодної поразки.

Козаки носили сережки не для краси – Сережка (по-словацьки páušnice) у вусі козака була не лише прикрасою. Вона вказувала на особливе положення – у лівому вусі означала, що козак єдина дитина в родині, у правому – останній чоловік роду. Таких воїнів особливо оберігали, бо саме від них залежало продовження роду. Ця традиція підкреслювала важливість сімейних цінностей у козацькому суспільстві.

З української преси.

Сторінки минулого (129)

ВИШНЯ ВІЛЬШАВА (ВИШНЯ ОЛЬШАВА) – VYŠNÁ OLŠAVA (окр. Строкпів)

Elsewa (1382), Olsua (1391), Felsew Elswa (1394), Ilswa (1410), Felsew Olswa (1474), Wissni Olssawy (1808), Vyšná Olšava (1920), по-мадярськи Felsőlsva.

Стат.: 1828 - 56 буд., 449 жит., 1869 - 313, 1880 - 278 жит., 4 слов., 1 мад., 3 нім., 260 рус., 5 інш., 5 немовл., 3 р.-кат., 270 гр.-кат., 5 юд., 1890 - 277 жит., 5 слов., 4 мад., 4 нім., 259 рус., 5 інш., 3 р.-кат., 276 гр.-кат., 7 юд., 1900 - 293 жит., 267 слов., 4 мад., 3 нім., 8 рус., 11 інш., 17 р.-кат., 272 гр.-кат., 4 юд., 1910 - 320 жит., 311 слов., 6 мад., 3 нім., 12 р.-кат., 305 гр.-кат., 3 юд., 1921 - 329 жит., 16 чсл., 297 руськ., 5 євр., 3 інш., 8 чужин., 20 р.-кат., 303 гр.-кат., 6 юд., 1930 - 321 жит., 154 чсл., 166 руськ., 1 чужин., 49 р.-кат., 269 гр.-кат., 3 інш. або без віросп., 1940 - 441, 1948 - 522, 1961 - 549, 1970 - 522, 1980 - 553, 1991 - 126 буд. (9 незас.), 540 жит., 3 т. 523 слов., 7 рус., 2 укр., 7 ром., 1 чех., 389 гр.-кат., 21 правосл., 95 р.-кат., 2 єв., 4 без, 29 неств., 2001 - 596 жит., 572 слов., 13 рус., 1 укр., 71 р.-кат., 489 гр.-кат., 23 правосл., 2011 - 602 жит., 538 слов., 27 ром., 20 рус., 1 укр., 16 неств., 65 р.-кат., 497 гр.-кат., 18 правосл., 4 еванг. а.в., 18 неств., 2021 - 641 жит., 574 слов., 6 ром., 17 рус., 1 чех., 1 рум., 42 неств., 12 без віросп., 50 р.-кат., 2 еванг. а.в., 509 гр.-кат., 4 кальвін., 20 правосл., 44 неств.

Хотарні назви Вишньої Вільшави, як їх наводять словацькі путівники: Výhon, Nad studne, Nad roveň, Pod Ferdačkou, Pod Muchovou horou, Pod poliankami, Breziny, Lán, Hory, Pri lesoch, Hôrka, Olšavky, Za harčarkou, Kurdzelie, Ferdačka, Pelaková hora, Malinačka, Pod domkami, Okolo hraba, Záhrady, Klepcová dolina, Lukáčov Laz, Za kostolným lazom, Pod Lanom, Lopaty, Raková hora, Pod Prilesom, Medzi cestami, Nad dubom, Polana, Vyše dediny, Roveň, Dubiny, Nad brehom, Medzi cestami, Za mlákami, Medzi hôrkami, Medzi debri, Havraní vrch, Pod kameňom.

Площа хотара 1377 га.

Василь Латта в «Атласі українських говорів Східної Словащини» зазначає народну назву села - Вышнѣ Вѣлшава.

За всю історію в селі переважало руське населення, яке належало до церкви східного обряду. Помітне зменшення кількості руської народності за мадярськими переписами настає на початку 20-го століття,

навпаки, помітно зростає в чехословацьких переписах 1921 і 1930 років.

У середньовіччі існувала лише одна Вільшава, яка була заснована десь на зламі 13-14 століть. Вперше вона згадується в документі від 1382 року. У 1391 році або незадовго до цього року Нижня Ольшава виокремилось з спільного хотара. Первісне село, яке зменшилося в розмірах, стало називатися Вишня Вільшава.

Село згадується як частина Чич'янського панства. У 1391-94 рр. про село вели суперечки між собою пани Розгоні і Цударі. Село дісталось сім'ї Розгоні. 1493 р. уже належало до Маковицького панства. В урядовому лексиконі поселень Угорщини 1773 року село згадується як чисто руське. В релігійному переписі населення 1806 року село зазначене як греко-католицьке з руською мовою проповіді. Тоді село мало 426 греко-католицьких віруючих (79 подружніх пар греко-католицького віросповідання і 4 змішані з римо-католицьким партнером). В 1828 році село мало 56 будинків з 449 жителями, в 1869 році село мало 313 жителів. У 18 ст. тут мав маєтки пан Дежюффі.

Історик Фердинанд Уличний зазначає, що «...до 1585 року словацькі кріпаки покинули село або вимерли, а русини прибули до Вишньої Вільшави. У 1585 році це вже було русинське село з шолтисом, але кріпаками були селяни. Наприкінці 16 століття в селі було збудовано православну церкву.

У 1600 році, окрім церкви і будинку парафіяльного священника, у поселенні було двадцять два житлових будинки кріпаків і будинок шолтиса. На той час Вишня Вільшава була селом середнього розміру з парафіяльним, але переважно кріпацьким населенням русинського походження.

На початку 17 століття майже половина кріпаків поступово виїхала або вимерла. У 1623 році у Вишній Вільшаві налічувалося лише п'ятнадцять селянських господарств.

Особливістю було те, що кріпацькі господарства передавали поміщикам лише домашню птицю. Між 1715 і 1720 роками там проживало двадцять два і двадцять один кріпацьких домогосподарств.

Селяни займалися хліборобством, годівлею худоби, працювали у лісах. У 1927 р. побудовано лісопилку, яка в роки економічної кризи заникла. Зимом 1945 р. на епідемію тифу померло 18 людей. У 1949 р. запроваджено електрику, автобусну лінію, засновано ЄСТА, яка

Європейський Конгрес Українців допомагає ЗСУ

Представники Європейського Конгресу Українців (ЄКУ) спільно з чеськими організаціями Пам'ять народу, Дрони за Україну та іншими партнерами передали Збройним силам України (ЗСУ) понад 50 високоякісних дронів DJI4 та інший матеріал на загальну суму 20 мільйонів гривень.

Дрони та обладнання були передані відповідним підрозділам ЗСУ у Києві. Крім того, частину гуманітарної допомоги, зокрема медичний матеріал та обладнання для лікарень, буде спрямовано на херсонський напрям.

Під час візиту до Києва представники ЄКУ також провели зустрічі з українськими партнерами – зокрема з представниками Аспен Інституту Київ, Міністерства

Mukachevo.net

1957 р. розпалася, 1960 р. відновлена. Від 1750 р. працювала школа, 1800 р. збудована церква.

Володимир Гнатюк в дослідженні «Русини Пряшівської єпархії і їх говори» станом на 1900 рік наводить як греко-католицькі приходи як у Вишній Вільшаві, так і в Нижній Вільшаві. У наш час парафія у Нижній Вільшаві вже належить до римо-католицької церкви.

В протоколі візитацій латинських єпископів 1726 року у Вишній Вільшаві зазначено ім'я місцевого священника Андрія Балутянського (Balutyanszky), а поруч з ним в протоколі зазначений Олексій Модгарч. З протоколу 1733 року довідуюсь, що в селі існує дерев'яний храм. Протокол 1746 року наводить, що в місцевому приході служать два священники – брати Яків та Йоан Балутянські, другий з них суспендований, бо «він був висвячений в Польщі». Стосовно церкви протокол зазначає, що церква в селі нова, «стара стоїть занедбана». Найбільше інформації про місцевий приход знаходимо в протоколі за 1796 рік, в якому читаємо, що річний дохід священника становить 85,51 золотих, церква мурована, побудована нещодавно, в ній може поміститися 300 осіб, в хорошому стані. Фара стара, дерев'яна, потребує ремонту. Протокол 1814 року зазначає, що «Цей теперішній просторий храм грецького обряду був збудований 25 років тому [*1790] з міцного матеріалу». Далі, довідуюсь, що церква має три дзвони. В заключній частині протоколу читаємо: «У цьому селі, де стоїть церква грецького обряду (церква Зачаття св. Івана Хрестителя. – Примітка автора), є лише 5 членів латинського обряду, всі інші дотримуються свого обряду». Через малу кількість іновірців вдалось зберегти церкву для вірян грецького обряду.

До наших днів дійшов список парафіяльних священників та адміністраторів Вишньої Вільшави: (1726 – 1726) Андрій Балудянський-старший (протоколи латинських єпископів наводять прізвище Балутянський - Balutyanszky), (1732 – 1732) Кундрат Мацощка, (1738 – 1750) Яків Балудянський, (1746 - 1750) Йоан Балудянський (1), (1788 – 1792) Андрій Балудянський-молодший, (1806 – 1838) Йосиф Дурчак, (1839 – 1860) Михайл Лукач, (*1810), (1860 – 1872) Стефан Бачинський (*1834), (1872 – 1896) Андрій Бачинський, (1896 – 1913) Йоан Чанда (*1865), (1913 – 1928) Іреней Долгий, (1928 – 1934) Йосиф Галько, (1934 – 1955) Миколай Мадяр, (1968 – 1970) Федір Бугір - замісник з Ломного, (1970 – 1974) Богуміл Челустка - замісник зі Строкпів, (1974 – 1975) Іван Сарака - замісник з Ломного, (1975 – 1980) Мілан Томаш - замісник з Мінівців, (1980 – 1990) Франтішек Іванко - замісник з Мінівців, (1990 – 1993) Войтех Біячко, (1993 – 1995) Йоан Дуцар (1995 – 2004) Мирон Керуль-Кмець, (2004 – 2005) Мирон Керуль-Кмець, (2005 – 2022) Стефан Вансач, (2022) Йоан Павловський.

Народився Михайло Балудянський. Історик літератури Йосиф Шелепець доводить походження предків економіста, правника і педагога Михайла Андрійовича Балудянського (7.10.1769 – 15.4.1847) з лемківського села Балутянки в Польщі.

Народився 16.5.1848 р. у Вишній Ольшаві юрист, декан юридичного факультету Будапештського університету, проф. Адольф Лукач (Lukáts). Помер 25.5.1924 р.

-мі-